

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ XO'JALIGINI
MEXANIZATSIYALASH MUHANDISLARI INSTITUTI**

**“QISHLOQ VA SUV XO'JALIGINI ELEKTRLASHTIRISH VA
AVTOMATLASHTIRISH” fakulteti**

“PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA O'QITISH METODIKASI” kafedrasi

“PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA PAEDAGIIK MAXORAT” fanidan

REFERAT

**MAVZU: KASBIY FANLARNI O`QITISHDA MO`DILASHTIRUVCHI
O`YIN METO`DLARIDAN FOYDALANISH USULLARI.**

Bajardi: “Magistratura” 128-guruh

M.Maxmudova

Qabul qildi: M.Xoshimova

Reja:

I. Kirish

II. Asosiy qisim

- 1. Pedago`gik faoliyatni pedago`gik texnologiyalar va interfaol meto`dlar yordamida olib borishning ahamiyati.**
- 2. Pedago`gik o`yinlar klasifikasiyasi.**

3 Didaktik o`yinli darsslarning turlari va ularning maqsad hamda vazifalari

III. Xulosa.

Glossariy.

Foydalanilgan adabyotlar.

Ilovalar

Kirish

«Ta`limto`g`risida»giqonunva «Kadrlartayyorlashmilliydasturi»data`lim-tarbiyatiziminiislohqilish, ungailg`orpedagogiktexnologiyalarnijoriyetishzarurliqiqayta-qaytata`kidlanadi.

Chunkimamalakatimiztezsur`atlarbilantaraqqiyetib, jahonhamjamiyatidaiqtisodiy-siyosiyamavqeikundan-kunortibbormoqda.Lekinijtimoiysohada, ayniqsa,ta`lim-tarbiyadaumumiytaraqqiyotdanorqadaqolishhollarisezilmoqda.Ta`lim-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish bilan bunday holga barham berish mumkin. Quyidagi holatlar ilg`or texnologiyalarni ta`lim-tarbiya jarayoniga tadbiqetishning dolzarbligini ko`rsatib beradi:

- «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» maqsadi va vazifalarini ro`yobga chiqarish uchun, ma`lum sabablarga ko`ra jahon hamjamiyati taraqqiyotidan ortda qolib ketgan jamiyatimiz taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan o`rin olishi uchun, aholi ta`limini jadallashtirish va samaradorligini oshirish maqsadida ilg`or pedagogik tadbirdardan foydalanish zarurligi;
- an`anaviy o`qitish tizimi yozma va og`zaki so`zlarga tayanib ish ko`rishi tufayli «axborotli o`qitish» sifatida tavsiflanib, o`qituvchi faoliyati birgina o`quv jarayonining tashkilotchisi sifatidagina emas, balki nufuzli bilimlar manbaiga aylanib qolganligi yoki ta`lim-tarbiya jarayonida o`qituvchi va o`quvchi rolini o`zgartirish zarurligi;
- fan-texnika taraqqiyotining o`ta rivojlanganligi natijasida axborotlarning keskin ko`payib borayotganligi va ularni yoshlarga bildirish uchun vaqtning chegaralanganligi;
- kishilik jamiyatি taraqqiyotining shu kundagi bosqichida nazariy va empirik bilimlarga asoslangan tafakkurdan tobora foydali natijaga ega bo`lgan, aniq yakunga asoslangan texnik tafakkurga o`tib borayotganligi;
- Barkamol avlodni tarbiyalash talabi ularga eng ilg`or bilim berish usuli hisblangan ob`ektiv borliqqa tizimli yondashuv tamoyilidan foydalanishni talab qilishi.

Zamonaviy ta'limga tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga yetkazib berish, ularda ma'lum faoliyat yuzasidan ko'nikma va malakalarini hosil qilish, shuningdek, o'quvchilar faoliyatini nazorat qilish, shuningdek, o'quvchilar faoliyati nazorat qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko'nikma hamda malakalar darajasini baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahorat hamda ta'limga jarayoniga nisbatan yangicha yondashuvni talab etadi.

Pedagogik texnologiya o'z mohiyatiga ko'ra subyektiv xususiyatga ega, ya'ni, har bir pedagog ta'limga va tarbiya jarayonini o'z imkoniyati, kasbiy mahoratidan kelib chiqqan holda ijodiy tashkil etishi lozim. Qanday shakl, metod va vositalar yordamida tashkil etilishidan qat'iy nazar pedagogik texnologiyalar:

- pedagogik faoliyat (ta'limga tarbiya jarayonining) samaradorligini oshirishi;
- o'qituvchi va o'quvchilar o'rta hamkorlikni qaror toptirishi;
- o'quvchilar tomonidan o'quv predmetlari bo'yicha puxta bilimlarning egallashini ta'minlashi;
- o'quvchilarda mustaqil, erkin va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishi;
- o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqara olishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi;
- pedagogik jarayonda demokratik va insonparvarlik g'oyalarining ustuvorligiga erishishni kafolatlashi zarur.

Pedagogik texnologiyalardan majburan foydalanish mumkin emas. Aksincha, tajribali pedagoglar tomonidan asoslangan yoki ular tomonidan qo'llanilayotgan ilg'or texnologiyalardan maqsadga muvofiq foydalanish bilan bizga, ularni ijodiy rivojlantrish maqsadga muvofiqliroqdir.

1 Pedagogik faolyatni pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar yordamida olib borishning ahamiyati

So'ngi 10-15 yil davomida oliyta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etishda interfaol metodlardan foydalanish keng ko'lama amalga oshirilmoqda. "Qanday usullar interfaol metodlar deb sanaladi? Boshqa usullardan ularning

farqi nimada? degan savollarga javob berishda bu so'zning ma'nosini anglash zarur. "Inter" so'zi lotincha bo'lib, "orada", "o'rtada" degan ma'nolarni anglatadi. "O'zbek tilining izohli lug'ati" (Toshkent, 2006, 2-jild. 217-218-betlar) da unga quyidagicha ta'rif berilgan:" 1) oraliq holat. Oraliqda joylashgan. O'rtada; 2) umumiylit, umummaqbullik, o'zaro bog'liqliq." Ushbu ta'riflardan xulosa chiqaradigan bo'lsak, muloqot jarayonida har ikki tomonga maqbullik, o'zaro faollik, bog'liqlik, bir-birni qo'llab-quvvatlash, to'ldirish tuzatish kabi holatlar nnterfaol metodlar asosini tashkil etadi.

Interfaol metodlardan foydalanishda o'quv materialining mazmuni o'qituvchi tomonidan qayta ishlab chiqilishi, o'quvchiga murakkab tuyulgan terminlarni izohlab berishi, uning ongida aqliy faoliyatini uyg'otish hamda kuchaytirish talab qilinadi.

Oliy ta'limda qo'llaniladigan asosiy interfaol metodlar:

Aqliy hujum(«Mozgovaya ataka») metodi

Bahslar

Muzokara

Taqdimot (muzyorar)

Pinbord ("pin"-mustahkamlash, "board"-doska)

Insedent

Zanjirmetodi

Klaster ("g'uncha", "bog'lam"-axborotlarni yoyish)

Loyihalar metodi

"Qarama qarshi munosabat" metodi

"Qarorlar shajarası" metodi

"Inter" metodi

"Bilaman. Bilishnixohlayman. Bilib oldim" metodi

Bumerang

Muloqot

Muammo yaratish va yechimini topish

Skarabey-fikriy bog'liklik, mantiqxotira rivojlanishi

"Shaxsiyfikr" metodi

FSMU texnologiyasi (fikr bayoni, sabab ko'rsatish, misol keltirish, umumlashtirish)

Ayrim interfaol usullarning qisqacha bayoni:

Pinbord usuli

(inglizchadan: pin - mustahkamlash, board - doska)

Bu o'qitish usulining mohiyati shundan iboratki, unda munozara yoki o'quv suhbati amaliy usul bilan bog'lanib ketadi. Uning afzallik funksiyalari - rivojlantiruvchi va tarbiyalovchi vazifadir: o'quvchilarda muloqat yuritish va munozara olib borish madaniyati shakllanadi, o'z fikrini faqat og'zaki emas, balki yozma ravishda bayon etish mahorati, mantiqiy va tizimli fikr yuritish ko'nikmasi rivojlanadi.

Pinbordning texnologik xaritasi

Ish	Faoliyat
-----	----------

bosqichlari va tarkibi	O'qituvchi	O'quvchi
1- bosqich Tayyor —lov	Mavzuni aniqlaydi, maqsadni aniq ifoda etadi, natija va baholash mezonini aniqlaydi.Qiziqtiruvchi (muzokarani) savolvaasosiyfikrlarnishakllantiradi.	
2- Bosqich Mavzuni ishlash	Mavzu tuzilishini aniqlaydi, o'z mulohazalarini bildiradi va o'quvchilarga o'z nuqtai nazarlarini bayon etishni taklif etadi. «Pinbord» usulin tushuntiradi. Munozara boshlanishini tezlashtirish uchun bir nechta tayyorlangan savollarni berishi mumkin.	Munozara vaqtida mavzuni ishlab chiqadilar.
3- Bosqich O'z xulosala rini yozma bayon etish	Kuzatadi	Munozara davomida shakllangan fikrlarini asosiy xulosalar ko'rinishida qog'oz varog'i yoki kartochkaga yozib doskaga ilib qo'yadilar
4- Bosqich	Maslahat va tavsiya orqali majbur qilmasdan ko'mak berish.	O'quv guruhining 2-3 a'zosi o'rtoqlari bilan

Umumla shtirish		maslahatlashgan holda mazmuniga qarab ma`lumotni tartiblaydilar va guruhlarga bo`ladilar. Strelka, chiziq va boshqa belgilar yordamida ularning o`zaro munosabatini: bir butun yoki qarama-qarshi nuqtai nazarni shakllantiradilar
5- bosqich Yakun yasash, tahlil qilish, baholas h	O'quvchilar tomonidan amalga oshirilgan faoliyatga yakun yasaydi, tahlil qiladi va baholaydi.	O'z-o'ziga baho berishni amalga oshirishlari mumkin.

“Rolli o'yinlar metodi” texnologiyasi.

Rolli o'yinlar metodining mohiyati shundan iboratki, unda o'quvchilar boshqa kishining roliga kirib, uning «ichida» harakat qiladilar. O'yinda o'quvchilarga asosan tugallanmagan vaziyatlar beriladi. Ular qaror qabul qilishlari, munozarali holatlarni bartaraf etishlari yoki taklif etilgan vaziyatlarni nihoyasiga yetkazishlari kerak bo'ladi.

Rolli o'yinlar o'quvchilarda boshqalarini tushunish, ularga xayrxohlik qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Boshqalar rolini o'ynash orqali, o'zgalarning o'y-xayollarini tushunish oson. Rolli o'yinlar o'quvchilarga turli vaziyatlarda o'zini tuta bilishning modellarini berishi mumkin.

Darslarda rolli o'yinlarini qo'llash quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. *O'yinli vaziyatni tanlash.* Rolli o'yinlar uchun ko'plab materiallar mavjud. Ular individual qiyinchiliklarni (masalan, Internet xizmati provayderi bilan muloqot qilish) va muammoni hal qilish vaziyatlarini (masalan, dasturiy mahsulot buyurmachisi bilan bahs) o'z ichiga oladi. O'yinlar maxsus savollar yoki muammolarni hal etishda qo'llanilishi mumkin. Masalan, yosh bolalarga Internet tarmog'ining barcha ma'lumotlariga kirishga ruxsat berish kerakmi yoki yo'qmi, degan savolga javob topishda o'yin metodidan foydalanish mumkin. Va nihoyat, o'yin jarayonida o'quvchilardan intervyu olish, muzokara olib borish, tadqiqot olib borish va qaror qabul qilish, o'zini himoya qila olish ko'nikmalari rivojlanadi.

2. *Tayyorlash.* O'quvchilar vaziyat yoki muammo bilan tanishadilar va ular o'rtasida rollar taqsimланади.

3. *Ishtirokchilarni tanlash.* O'qituvchi rolga o'quvchilarni o'zi tanlashi, guruhda o'zлari taqsimlashlariga imkon berishi yoki xohlovchilarni taklif etishi mumkin. Rollio'yinlarda ishtirok etmayotgan o'quvchilar kuzatuvchi bo'lishlari yoki boshqa rolni o'ynashlari mumkin.

4. *O'yinni o'tkazish.* O'quvchilar o'yin doirasida o'zlarini tutish usulini o'zлari tanlaydilar. Bunda, albatta, berilgan mvaziyatga tushganda inson o'zini qanday tutishi mumkinligi asos qilib olinadi. O'yinning borishiga o'qituvchi aralashmasigi lozim. Ayrim hollarda o'yin tugagandan keyin rollarni almashib, yana bir bor o'yin o'tkazish foydadan xoli bo'lmaydi.

5. *Muhokama* O'yin muhokama qilinishi va baholanishi kerak. Ishtirokchilar va kuzatuvchilar o'yinda bo'lib o'tgan voqealarni va bu voqealar nima uchun ro'y bergenligini muho kama qilish va tahlil etish imkoniyatlariga ega bo'lishlari lozim.

«Besh minutlik esse» texnologiyasi

Yozma vazifaning ushbu turi dars oxirida qo'llaniladi. Uning maqsadi o'quvchilarda o'rganilayotgan mavzu bo'yicha bilimlariga xulosa yasashni o'rgatish bo'lsa, o'qituvchi uchun o'quvchilar ongida nimalar ro'y berayotganligini bilishdan iborat. O'quvchilardan quyidagi ikki vazifani:

mazkur mavzu bo'yicha nimalarni bilib olganliklari va o'zlari javob ololmagan biror savolni yozib berish so'raladi.O'qituvchi yozma ishlarni darhol yig'ib oladi, ularni tahlil etib, natijalaridan keyingi darsni rejalashtirish.

Klaster usuli

Ushbu metod o'quvchi-talabani mantiqiy fikrlash, umumiyyifikrlash doirasini kengaytirish, mustaqil ravishda adabiyotlardan foydalanishni o'rgatishga qaratilgan. Bion-bir mavzuni chuquro'rganishdan oldin o'quvchilarning fikrlash faoliyatini jadallashtirish hamda kengaytirishga xizmat qiladi.

Klasterlarga ajratish- o'quvchilarga biror-bir mavzu to'g'risida erkin va ochiq tarzda fikr yuritishga yordam beradigan pedagogik strategiyadir. Bu usul ko'p variantli fikrlashni o'rganilayotgan tushuncha (hodisa, voqeal)lar o'rtaida aloqa o'rnatish malakalarini rivojlantiradi. «Klaster» so'zi g'ujm, bog'lam ma'nosini anglatadi. Klasterlarga ajratishni da'vat, anglash va mulohaza qilish bosqichlaridagi fikralashni rag'batlantirish uchun qo'llash mumkin. U asosan yangi fikrlarni uyg'otish, mavjud bilimlarga etib borish strategiyasi bo'lib, muayyan mavzu bo'yicha yangicha fikr yuritishga chorlaydi.

Biror mavzu bo'yicha klasterlar tuzishdan bu mavzuni mukammal o'rganmasdan oldin foydalanish maqsadga muvofikdir.

Klaster tuzish ketma-ketligi:

1. Katta varag' qog'ozning o'rtafiga yoki sinf doskasiga yoxud yozish uchun foydalanish mumkin bo'lган sathga «kalit» so'z yoki gap yoziladi;
2. Shu mavzuga tegishli deb hisoblangan va xayolga kelgan so'z va gaplar yoziladi;
- 3.Fikrlar paydo bo'lganda va ularni yozganda fikrlar o'rtaida mumkin bo'lган bog'lanishlarni belgilash;
- 4.Fikrlar tugamaguncha yoki vaqt tamom bo'lgunicha xayolga kelgan barcha fikrlar yozilaveradi;
- 5.Keltirilgan so'z va fikrlar mazmuni va yaqinligiga qarab toifalarga ajratib chiqiladi.

Klaster tuzishda guruhdagi barcha o'quvchilarning ishtirok etishi, shu guruh uchun g'oyalar o'zagi bo'lib xizmat qiladi.

"Klaster" metodi. Klaster (g'uncha, bog'lam) metodi pedagogik, didaktik strategiyaning muayyan shakli bo'lib, u o'quvchilarga ixtiyoriy muammo (mavzu)lar xususida erki, ochiq o'yash va shaxsiy fikrlarni bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Mazkur metod turli xil g'oyalar o'rtasidagi aloqalar to'g'risida fikrlash imkoniyatini beruvchi tuzilmani aniqlashni talab etad. "Klaster" metodi aniq obyektga yo'naltirilmagan fikrlash shakli sanaladi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan bog'liq ravishda amalga oshadi. Ushbu metod muayyan mavzuning o'quvchilar tomonidan chuqur hamda puxta o'zlashtirilguniga qadar fikrlash faoliyatining bir maromda bo'lishini ta'minlashga xizmat qiladi.

"Klaster" metodi puxta o'yangan strategiya bo'lib, undan o'quvchilar bilan yakka tartibda yoki gurux asosida tashkil etiladigan mashg'ulotlar jarayonida foydalanish mumkin. Metod guruh asosida tashkil etilayotgan mashg'ulotlarda o'quvchilar tomonidan bildirilayotgan g'oyalarnng majmui tarzida namoyon bo'ladi. Bu esa ilgari surilgan g'oyalarni umumlashtrish va ular o'rtasidaga aloqalarni topish imkoniyatini yaratadi.

"Klaster" metodidan foydalanishda quyidagi shartlarga rioya qilish talab etiladi.

3. Hamkorlikda o'qish. O'qish kichik guruhlarda olib borilganda samarali bo'lishi keyingi vaqtarda ko'pchilik tomonidan tan olinmoqda. Kichik guruhlarda ishlashni tashkil etishning turli ko'rinishlari mavjud.

O'qituvchi materialni o'rganishni juftliklarda tashkil etishi mumkin. Bunda material 2 o'quvchi tomonidan o'rganiladi, muhokama etiladi va natija bayon etiladi.

Bunday ishlarni kichik guruhlarda tashkil etish ham mumkin. Guruhda 4-7 kishilik kichik guruhlar tashkil etiladi va natija bayon etiladi va har bir guruhga ma'lum topshiriq beriladi. Topshiriqni birgalikda guruhdagilar o'rganib muhokama etishadi. So'ngra natijani guruhning bir a'zosi umumiyl guruhga

yetkazadi. Guruhdagilar uning ma'lumotini to'ldirishi, qo'shimcha qilishi, izoh berishi ham mumkin.

Kichik guruhlar bilan alohida mavzularni o'rganishda yoki bir mavzuning turli qismlarini o'rganishda ham foydalaniladi.

Munozaralar o'tkazish. Dars davomida beto'xtov o'qituvchining so'zlashini yoki ayrim o'quvchilar fikr almashinish usulini munozaradan farq qila olish kerak.

Munozara faqat o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot ko'rinishida o'tsa samarasi kam bo'ladi.

O'quvchilar o'rtasida tortishuv kelib chiqmaydi, izlanish kam bo'ladi. Fikr almashinish o'quvchilar o'rtasida sodir bo'lsa, uni o'qituvchi turli ko'rsatma, savol va boshqa usullar bilan boshqarib tursa munozaraning foydasi ko'p bo'ladi.Dj.T.Dillon tomonidan munozaraga rahbarlik qilishda qo'llaniladigan 4 topshiriq bayon etilgan.

1. **Tasdiqlash.** Munozarani boshqaruvchi shaxs ma'lum muammoni tasdiqlovchi yoki inkor etuvchi g'oyani o'rtaga tashlaydi. Tasdiqlovchi fikrni birmuncha yumshoqroq, bo'shroq, bayon etib, munozaraga chorlaydi. Munozara vaqtida "Siz shuni tasdiqlaysizmi,", yoki "Siz_____ deb aytsangz, lekin Po'lat deb fikringizga qo'shilmayapti kabi ko'rsatmalar berib boradi. Ko'rinish turibdiki, o'qituvchi munozara jarayonini sinchkovlik bilan kuzatadi va boshqaradi. Talabalar fikridan munozarani qizitish uchun foydalanadi.

2. **Savollar.** Talabalar o'qituvchi savollariga nisbatan o'z kursdoshlari savolini katta tashabbus va faollik bilan muhokama etishga moyil bo'ladilar.

3. **Ishoralar.** Munozara jarayonida biror fikrni aytib, tashabbusni yoki fikrni bo'g'ib qo'y may, ovoz chiqarmasdan, turli imo-ishora bilan munozarani boshqarish kerak. O'qituvchining ko'zlarini katta ochib, gapiruvchini ko'rsatib tinglashga ishora etishi, tortishuvchi tomonlarni ko'rsatib, fikrlarni taqqoslashga ishora etishi, fikrni oxirigacha eshitishi ishora blan ko'rsatishi va boshqalar.

4. **Tinch turish.** Savolni o'rtaga tashlagandan so'ng ma'lum vaqt tinch turib, fikrlash uchun vaqt berish kerak.

Munozara vaqtida o'qituvchi quyidagicha savollar bilan talabalrغا murojat etishi mumkin:

- Aytgan gapingizga misol keltirsangiz.
- Nima uchun? Shundaymi?
- Aytganngiz Sattorni gapiga zid emasmi?
- Siz hammaning fikriga qo'shilasizmi?

Asosiy maqsad muhokama etilayotgan masala bo'yicha talabalarning fikrlashini quvvatlash, fikrlarga to'g'ri yo'nalish berishdir.

Munozara ishtirokchilari quyidagilarga e'tibor berishlari kerak:

1. Munozarada shaxsiy munosabatlarni namoyon etmay qo'yilgan muammoni yechish kerak.
2. Uzoq gapiravermay, boshqalarning gapirishini ta'minlash kerak.
3. Har bir so'zni o'ylab, muhokama etib, hissiyotni boshqarib, gapirish va gapni maqsadga aniq yetishiga erishish kerak.
4. Muallif nuqtai nazarini tushunishga intilishi, unga hurmat bilan qarash.
5. Aytilganlarni buzmay, asabiy rad etmay, odilona qarshi fikr bildir.
6. Ko'p so'zlab yuborma.
7. Yaxshi bilmagan soha bo'yicha fikr aytishga intilma.
8. Faqat munozaraga oid fikrni ayt, o'z bilimdonligini ko'z-ko'z qilishga intilma.
- 9. Biror odamga yaxshi ko'rinish yoki biror odamni kamsitishga intilib gapirma.

Klasterlarga ajratishda bir qator qoidalarga ham rioya qilish zarur.

1. Xayolga kelgan hamma narsani ularning mazmuniga e'tibor bermasdan yozib borish.
2. Orfografiya va boshqa omillarga e'tibor bermaslik.
3. Vaqt tugaguncha, iloji boricha to'xtalmasdan yozish.
4. Iloji boricha ko'proq bog'lanishlar hosil qiiishga harakat qilish.
5. G'oyalar va so'zlar sonini cheklab qo'ymaslik.

Quyida misol sifatida «Musiqa» tushunchasini o'rghanishda qo'llaniladigan klaster berilgan. Uni dars jarayonida yanada to'ldirish va kengaytirish mumkin,

2 Pedagogik o`yinlar klassifikasiyasi

Harqandayo 'yinlarkabipedagogikjarayonlardafoydalaniladigano 'yinlarhamo 'zining aniqmaqsadivanatijasigaegabo 'ladi.

Ta'limuassasalaridako 'pholatlardarollivakasbiyxaraktergaegaishbilarmonliko 'yin larianfoydalaniladi.

Muhimipedagogikmaqsadlardaqo 'llaniladigano 'yinlitexnologiyalariningasosiniting lovchilarnifaollikkavatezkorlikkaasoslanganfaoliyatitashkiletadi.

Pedagogiko 'yinlarningasosiybelgilari:

- Tinglovchiningxohishigako 'ratanlanganerkinrivojlantiruvchifaoliyatekanligi
- Ushbu faoliyatningijodiy, avvaldantayyorlanmagan, judafaolxarakteri
- Faoliyatninghissiyko 'tarinkiligi, raqobatgaasoslanishi

- Bilvositavabevositaqoidalarningmavjudligi

Pedagogiko‘yinlaryangio‘quvmaterialinio‘zlashtirish, mustahkamlash,
tinglovchiningijodiyqbiliyatirinirivojlantirish,
umumiylashtirishkabimasalalarnechishgaqaratiladi.
Ularyordamidatinglovchilarturliholatlardano‘quvmaterialinitushunish,
uningnegizidama'lumko‘nikma,
malakavasifatnio‘zlashtirishimkoniyatigaegabo‘ladi.
Aynio‘rindao‘yinmetodikasigako‘raguruuhlangano‘yintexnologiyalariningmohiyati
xususidaso‘zyuritiladi.

1.Didaktiko‘yinlar

—

o‘rganilayotganob’ekt,

hodisa,

jarayonlarnimodellashtirishasosidatalabalarningbilishgabo‘lganqiziqishlari,
faolliklarinioshiradigan‘quvfaoliyatiturihisoblanadi.

Bukabio‘yinlarishtirokchilartomonidanijtimoiy-
foydalimehnatvao‘qishko‘nikmalarinifaolo‘zlashtirishdamuhimahamiyatgaegabo‘li
b, ularningahamiyatatinatjalarbilanemas,
balkijarayonningmazmunivakechishibilanbelgilanadi;
bukabio‘yinlarijtimoiymunosabatlarjarayonidafaolishtiroketishgatayyorlaydi,
ulardagiturlipsixologikzo‘riqishlarnikamaytiradi.

2.Syujetlio‘yinlar – pedagogikvoqelik, hodisalarbayoniningmuayyan
izchilligivaundaishtiroketayotganshaxslarfaoliyatiningo‘zarobog‘liqligigaasoslanga
no‘yinlarsanaladi. Bukabio‘yinlarodatdapedagogikmuammolarningechiminiizlash,
ta’lim-tarbiyajarayonidayuzagakelganmuammolivaziyatlarnibartarafetish,
shaxsniqaytatarbiyalashmaqsadidaqo‘llaniladi.

3.Rollio‘yinlar

ma'lumbirshaxsningvazifavamajburiyatlarinibajarishdagiruhiyholati, xatti-
harakatlarminoziyatiqchibberishgayo‘naltirilgano‘yinlar,
ulardarollarmajburiyamazmunibilantaqsimlanadi.
Rollivaishbilarmonliko‘yinlariishtirokchilarnimuayyanjarayongatayyorlash,
ulardama'lumhayotiyvoqelik,

hodisalarjarayonidabevositaishtiroketishuchundastlabkiko‘nikma-malakalarnihosilqilishgaxizmatqiladi. Ta’limjarayoniishtirokchilar (m: talabalar, ota-onalar, pedagogikjamoaa’zolari, ta’limmuassasalariningrahbarlari, jamoatchiliktashkilotlarningvakillarivab.)

sifatidaturlirollarnibajarishpedagogikfaoliyatmazmunibilanyaqindantanishishimko niyatiniyaratib, ma’lumfaoliyatnisamaralitashkiletishganazariy, amaliy, engmuhimi, ruhiyjihatdantayyorlanishgayordamberadi.

4. Ishbilarmonliko‘yinlari – ma’lumfaoliyat, jarayonyokimunosabatlarmazmuninivoritish, ularnisamarali, to‘g‘ri, oqilonauyushtirishgadoirko‘nikma, malakahamdasifatlarnio‘zlashtirishmaqsadidatashkilettiladigo‘yinlar. Buturdagio‘yinlarta’limoluvchilardaaniqfaoliyatyo‘nalishidazarurBKMvasifatlarni shakllantirishyokirivojlantirishmaqsadidatashkilettiladi. SHujihatdanishbilarmonliko‘yinlariishlabchiqarishjarayoni, kasbiyfaoliyatiningmodellashtirilishinianglatadi. Ishbilarmonliko‘yinitinglovchilardakasbiysifatlarnihosilqilishbilanbirgashaxsiysifa tlarnihamtarbiyalaydi, ularningijtimoiylashuvinita’minalaydi.

5. Imitatsiono‘yinlar – ishlabchiqarishkorxonalar, isho‘rinlari, firmalar, tashkilotladxodimlartomonidanamalgaoshiriladiganfaoliyatniimitatsiyalash (taqlidqilish, ko‘chirish) asosidatinglovchilarnimuayyanamaliyyokikasbiyfaoliyatgasamaralitayyorlashgayo ‘naltiradigano‘yinlar. Buturdagio‘yinlarssenariysi, syujetidantashqari, imitatsiyajarayon, ob’ektlarningtarkibiyutuzilmasivaahamiyatinito‘laochibberishmaqsadiamodellashtiri ladi. Imitatsiono‘yinlarjarayonidata’limoluvchilarmuayyanoperatsiyalarni, m: masalalarechish, ma’lumbirusulnio‘zlashtirishimkoniyatigaegabo‘ladi.

6. Dramatiko‘yinlar (psixologikvaijtimoiydramalar) – psixologikhamdaijtimoiymasalalarnihalqilishgayo‘naltirilgano‘yinlarbo‘lib, ulartashkiletlishi, metodikxususiyatlarigako‘rarollivaishbilarmonliko‘yinlarigayaqin.

Odatdapsixologikvaijtimoiyxarakterdagidramatiko‘yinlarjamoadagimuhitniyaxshilash, shaxslararomunosabatlarningijobiybo‘lishigaerishish, muloqotgakirishaolish, jamoadayagonabirlikniqarortoptirish, o‘zgalarningruhiyholatinito‘g‘ribaholash, og‘irvaziyatlargauchkelgansub’ektlargayordamko‘rsatishhamdasamarali, unumlifaoliyatko‘rsatishuchunzarursharoitniyaratishgaxizmatqiladi.

Barchao‘yinlardabo‘lganikabipedagogiko‘yinlarjarayonidahamishtirokchilarfa olholatdabo‘ladi, sheriklaribilano‘zaromunosabatgakirishadi, shuningdek, o‘zqarashlarinisheriklarinikibilantaqqoslash, jamoabilanzarurmunosabatnio‘rnatishorqalio‘zinio‘zio‘rganadi. Ta’limjarayonidadidaktiko‘yinlitexnologiyalardidaktiko‘yinlidarsshaklidaqo‘llaniladi.

Ushbudarslardatalabalarningbilimolishjarayonio‘yinfaoliyatiorqaliuyg‘unlashtirildi.

SHusabablitalabalarningta’limolishfaoliyatio‘yinfaoliyatibilanuyg‘unlashgandarslarididaktiko‘yinlidarslardebataladi.

Insonhayotidao‘yinfaoliyatiorqaliquyidagivazifalararamalgaoshiriladi:

- o‘yinfaoliyatiorqalishaxsningo‘qishga, mehnatgabo‘lganqiziqishiortadi;
- o‘yindavomidashaxsningmuloqotgakirishiya’ni, kommunikativ – muloqotmadaniyatinegallashiuchunyordamberiladi;
- shaxsningo‘ziqtidori, qiziqishi, bilimivao‘zligininamoyonetishigaimkonyaratiladi;
- hayotdavao‘yinjarayonidayuzberadiganturliqiyinchiliklarniengishvamo‘ljalnito‘g‘riolishko‘nikmalariningtarkibtopishigayordamberadi;
- o‘yinjarayonidaijtimoiynormalargamosxulq-atvorniegallah, kamchiliklargabarhamberishimkoniyatiyaratiladi;
- shaxsningijobiyfazilatlarinishakllantirishgazamintayyorlaydi;
 - insoniyatuchunahamiyatlibo‘lganqadriyatartizimi, ayniqsa, ijtimoiy, ma’naviy-madaniy, milliyvaumuminsoniyqadriyatlarnio‘rganishgae’tiborqaratiladi;
 - o‘yinishtirokchilaridajamoaviyimuloqotmadaniyatirivojlantirishko‘zdatutiladi.

Didaktiko‘yinlimashg‘ulotlarnitalabalarningbilimolishvao‘yinfaoliyatininguyg‘unli
gigaqarab: syujetli-rollio‘yinlar, ijodiyo‘yinlar, ishbilarmonlaro‘yini,
konferensiyalar, o‘yin-mashqlargaajratishmumkin.

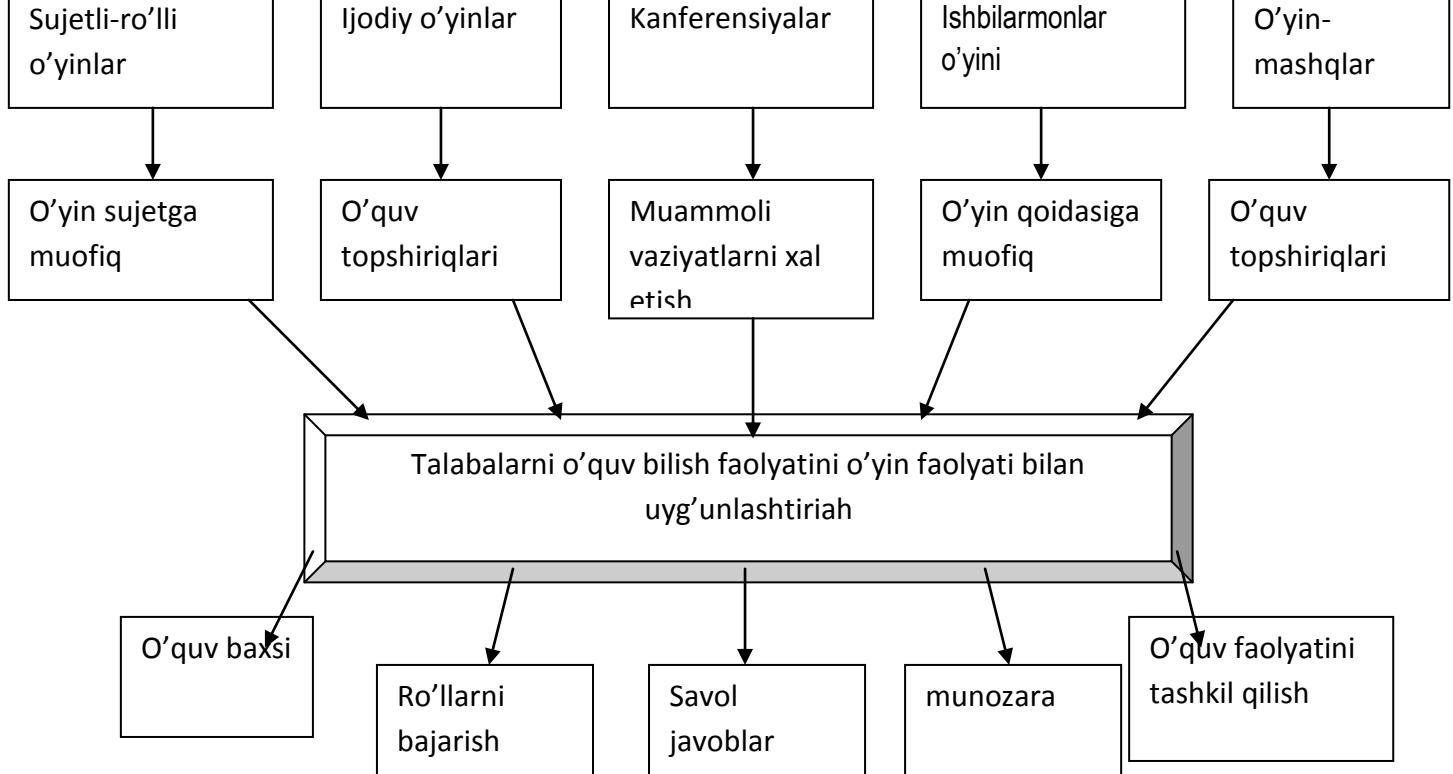
O‘qituvchi-pedagogavvaltalabalarniindividual (yakkatartibdagi),
so‘ngraguruhlio‘yinlargatayyorlashivaunio‘tkazishi,
o‘yinmuvaffaqiyatlichiqqandanso‘ngesa,
ularniommaviyo‘yinlargatayyorlashilozim.

CHunkitalabalardidaktiko‘yinlimashg‘ulotlardafoolishtiroketishlariuchunzaruriyibil
im, ko‘nikmavamalakalargaegabo‘lishlari, bundantashqari,
guruhjamoasio‘rtasidahamkorlik, o‘zaroyordamvujudgakelishilozim.

3

DIDAKTIKO‘YINLIDARSLARNINGTURLARIVAULARNINGMAQ SADHAMDAVAZIFALARI

Didaktik o‘yin
texnolo’giyalar

Tashqari aloqa natijasida tashkil, tegishli o'zgartirishlar kiritish

Olingan natijalarga muofiq mustaqil va ijodiy ish topshiriqlarini berish

Didaktiko'yinlimashg'ulotlarningo'zigaxosxususiyatlari

Didaktik o'yinlima shg'ulot Lar	Mavzumazmuniqandayb o'lgandamazkurmashg'u lotdan foydalaniлади.	Mashg'ulotlarningdida ktikfunksiyalari	Talabaning faoliyati
Syujetli-rolli	Fanningturlisohalarida qo'l gakiritilganyutuqlarniyorit ish, fanlararobog'lanishlarnia malgaoshirish, tabiatdagivakundalikhayot	Kundalikhayotdagijitimo iymunosabatlarni, tabiatob'ektlarivatabiiyh odisalaro'rtasidagialoqal arvabog'lanishlarniadabi y-badiiytarzdayoritish	Muayyanrolla rnibajarishorq alibilim, ko'nikmalarn iegallah

	dagimuammolarnihaletishi mkoniyatibo‘lganda		
Ijodiyo‘yin	Avvalo‘zlashtirilganbilim vako‘nikmalarnirivojlantir ishimkoniyatibo‘lganda	Muammolivaziyatlarniav valo‘zlashtirilganbilimva ko‘nikmalarnijodiyqo‘ll ashorqalihaletish	Ijodiyizlanish orqaliyangim avzunio‘zlash tirish
Ishbilar- monlaroyini; Auksion	Turliob’ektlargatavsifberis h, ularnitaqqoslashimkoniyat ibo‘lganda	Jamiyatdagijitimoiy- iqtisodiymunosabatlaras osidatalabalarningdunyo qarashinikengay-tirish, kasbgayo‘llash	Auksiondaish tiroketishorqa liyangimavzu nio‘zlashtiris h
Konferen- siya	Fanningturlisohalarigaoib bilimlarmujassamlashganva aqtog‘lgakiritilganyutuqlarni yoritish, fanlararobog‘lanishlarnia malgaoshirishimkoniyatib o‘lganda	Qo‘srimchavamahalliy ateriallarbilantanishtirish , ilmiy, ilmiy- ommabopadabiyotlarbila nmustaqilishlash, yoshlarnimustaqilhayotg atayyorlash, kasbgayo‘llash	«Olimlar» maqominiolib ,muayyanmav zulardaizlanis hlarolibborish
Matbuotk onferen- siyasi	Fanningturlisohalariniqam rabolgan, talabalarningavvalo‘zlasht irganbilimlaridanfoydalani shlozimbo‘lganda	Qo‘srimchavamahalliy ateriallarbilantanishtirish , darslik, ilmiy- ommabopadabiyotlarbila nmustaqilishlash	«Olimlar» va «Muxbirlar» maqominiolib mavzunio‘zla sh-tirish

O‘qituvchi-

pedagogidaktiko‘yinlimashg‘ulotlarnio‘tkazishgaqizg‘intayyorgarlikko‘rishivauni
o‘tkazishdaquyidagidaktiktalablargarioyaqilishitalabetiladi:

1. Didaktiko‘yinlimashg‘ulotlardasturdaqaydetilganmavzularningta’limiy,
tarbiyaviyvarivojlantiruvchimaqsadhamdavazifalarinihalqilishgaqaratilganbo‘lishi;

2. Jamiyatdagivakundalikhayotdagimuhimmuammolargabag‘ishlanib, ularo‘yindavomidahalqilinishi;
3. Barkamolshaxsnitarbiyalashtamoyillarigavasharqonaodob-axloqnormalarigamoskelishi;
4. O‘yintuzilishijihatidanmantiqiyketma-ketlikdabo‘lishi;
- 5.

Mashg‘ulotlardavomidadidaktikprinsiplargaamalqilinishivaengkamvaqtsarflanishig aerishishikerak.

Quyida «Kasbpedagogikasi»
faninio‘qitishdatashkiletishvao‘tkazishmumkinbo‘lgandidaktiko‘yinlimashg‘ulotlar danayrimlariningtafsilotlarikeltiriladi.

Didaktiko‘yinlimashg‘ulotlarorasida**konferensiyamashg‘ulotlarihammuimo‘rint utadi.**

Konferensiyamashg‘ulotlaritalabalarningbilishfaoliyatinafaollahtirishda, ilmiydunyoqarashinikengaytirishda,
qo‘shimchavamahalliymateriallarbilantanshtirishda, ilmiyvailmiy-
ommabopadabiyotlarbilanmustaqilishlashko‘nikmavamalakalariniorttirish, mustaqilhayotgaonglitayyorlashdamuhimahamiyatkasbetadi.

Konferensiyamashg‘ulotnio‘tishdanavvalmashg‘ulotmavzusini, maqsadvavazifalarinibelgilab, shumavzugaoqidqo‘shimchailmiy, ilmiy- ommabopadabiyotlarko‘zdankechiriladi. Mashg‘ulotnio‘tkazishdan 1 haftaoldinmashg‘ulotmavzusie’lonqilinib, ungartayyorgarlikko‘rishuchunadabiyotlartavsiyaetiladi. Ushbumashg‘ulotda «Olimlar» rolinitanlash, mavzunihartomonlamayoritish, ma’ruzatayyorlashtabalarningixtiyordabο‘ladi. **Ilmiykonferensiyamashg‘ulotini quyidagichao‘tkazishtavsiyaetiladi:**

- I. O‘qituvchiningkirishso‘zi. Bundao‘qituvchimashg‘ulotningmavzusi, maqsadivavazifalari, tegishlirollarnibajaruvchi «Olimlar» bilantalabalarnitanishtiradi.
- II. Ilmiyma’ruzalarnitinglash. «Olimlar»

mavzuyuzasidantayyorlaganma’ ruzalariniko ‘rgazmaliqurollarasosidabayonqiladila
r.

III. Ma’ruzalarmuhokamasi. Bunda «Olimlar»
vaguruhdagiboshqatalabalaro ‘rtasidamavzuyuzasidanbahs-munozarao ‘tkaziladi.

IV. Ilmiykonferensiyayakuni.
O‘qituvchimavzuyuzasidanengmuhimtushunchavag ‘oyalarnita’ kidlab,
darsniyakunlaydi.

V. Talabalarnibaholash.
Mashg‘ulotdfaolishtiroketgantalabalarrag ‘batlantiriladivareytingtizimigamuvofiq
baholanadi.

VI. Uygavazifaberish.

VII. Mashg‘ulotniumumiyyakunlash.

«Kasbta’limimetodlari»
mavzusidao ‘tkaziladiganilmiykonferensiyamashg‘ ulotiquyidagiloyihabo ‘yichao ‘tk
azilishimumkin.

«Kasbta’limimetodlari».

Mashg‘ulotningborishi:

I. Tashkiliyqism.

II. Talabalarnimashg‘ulotningmavzusi, maqsadivaborishibilantanishtirish.

Bumashg‘ulotnio ‘tishdanbirhaftaoldintalabalarni

4taguruhgaa jrata mizvaula raga pedagogikafaniso hasida faoliyatko ‘rsatayotgan
«Olimlar» maqominiberamiz.

III. YAngimavzunio ‘rganish:
Talabalarguruho ‘zmutaxassisliklarigategishlibo ‘lganquyidagimavzulardanbiribo ‘y
ichama’ ruzatayyorlaydi.

1. Kasbta’limimetodlarivaularningtavsifnomasi.
2. Reproduktivvamuammoliizlanishmetodlari.
3. Ishlabchiqarishjarayonidainteraolmetodlar.

Harbiryo ‘nalishbo ‘yicha

«Olimlar»

maqomini olgantalabalaro‘zlarigate gishlimavzubo‘yichako‘rgazmali qurollar asosida qo‘shimcha materiallardan foydalan holatdama’ruzaqiladilar.

Ma’ruzalartugagach, talabalaro‘rtasidabahsvamunozarao‘tkaziladi.

Quyidadidaktiko‘yintexnologiyasining konferensiya metodi dan foydalan ilgan mashg‘ ulotning texnologik xaritasikeltirilgan.

Texnologik Bosqichlar	O‘qituvchining faoliyati	Talabaning faoliyati
I bosqich. Tashkiliyqism, 5-daqiqa.	Talabalarnimashg‘ ulotning mavzusi, maqsadi, borishibilan tana shiridi. Bajariladigan o‘quv topshiriqlari vaularning didaktik maqsadibila ntalabalar ni tanan shiridi.	Mashg‘ ulotning mavzusi, maqsadi, borishiva bajarilishi kerak bo‘lgan topshiriqlar ni angaydi. Bajariladigan o‘quv topshiriqlari iyuzasi danko‘rgazmalar va dida kti kmaqsadni angaydi.
II bosqich. Talabalar ning bilishfaoliyatini tashkiletish, 5-daqiqa.	Talabardan «Olimlar» guruhi larini vaularning mustaqili shlash jarayonini tashkiletadi. O‘quv materialini topshiriqlar yordami da mustaqilo‘zlashtirilis hinita’ minlaydi.	O‘quv faoliyatini tashkiletadilar, «Olimlar» guruhi ga berilgan topshiriqlarni bajaradilar. 1-guruh 2-guruh 3-guruh 4-guruh
III bosqich YAngimavzunio ‘rganish, 60-daqiqa.	Harbi guruhning o‘quv materiali yuzasi dantayyorla gaganma’ ruzala rini tinglaydi. Ma’ruzayakuni da talabalar bilan savol-javob,	Harbi guruho‘quv materiali yuzasi danma’ ruzalartayyorlaydi.

<p>IV bosqich.</p> <p>Natijanitahlilqili shvayakunlash,</p> <p>10-daqqa.</p>	<p>o‘quvbahsio‘tkazadi.</p> <p>Talabalarfaoliyatinitahlilqiladi, ulargamustaqlivajodiyishtopsh iriqlarniberadi.</p>	<p>Talabalarbilano‘tkaziladigansa vol-javob, bahs-munozaradafaolishtiroketadi.</p> <p>O‘quvfaoliyatativaerishilgannati janitahlilqiladivabaholaydi.</p> <p>Mustaqilishvajodiytopshiriqla rnioladi.</p>
--	---	--

V. Mashg‘ulotniumumiyyakunlash.

V1. Uygavazifaberish.

Talabalarningijodiyizlanishi,

mantiqiyfikrlashinirivojlantirishvaqo‘shimchabilimolishgabo‘lganehtiyojlariniqond irishdaijodiyo‘yinlarmuhimahamiyatgaegadir.

Ta’limjarayonidavujudgakeltirilganmuammolivaziyatlarnitalabalaro‘zarohamkorlikdaavvalo‘zlashtirganbilim,

ko‘nikmavamalakalariniijodiyqo‘llanishvaizlanishorqalihaletishgazamintayyorlaydigandidaktiko‘yinlariijodiyo‘vinlardebataladi.

Ijodiyo‘yinlimashg‘ulotlardan

«Kasbpedagogikasi»

faninio‘qitishdava«Kasbta’limimuassasasiniboshqarish»

mavzusinio‘rganishdafoydalanishmumkin.Bundatalabalartengsonliguruhlargaajratilib, ulargashartliravishda «Boshqarmaboshlig‘i», «Kasb-hunarkollejirahbari», «Akademiklitseydirektori»

debnomeriladi.Buerdamutaxassislarningharqaysiguruhiijodiyizlanib,

kelgusidagiishlarinirejalashtirishgao‘rganadilar.

O‘qituvchitomonidantavsiyaetilgantopshiriqlarnibajarib,

dalilvaisbotlarasosidao‘zjavoblarinibildiradilar.

Ijodiyo‘yinmashg‘ulotlaridaguruhdagibarchatalabalarhamkorlikdaishlaydilar,

avvalgimashg‘ulotlardo‘zlashtirganbilimlariniyangivaziyatlardaqo‘llaydilar.Buesaulardao‘zbilimvaiqtidoriganisbatanishonchhissiniuyg‘otadi.

Quyida «**Kasbta’limimuassasasiniboshqarish**» mavzusidagi ijodiyo ‘yinlima shg‘ ulotning qisqassenariysikeltiriladi

«Kasbta’limimuassasasiniboshqarish».

Mashg‘ ulotning borishi:

- I. Tashkiliyqism.
- II. Talabalarnimashg‘ ulotning mavzusi, maqsadivaborishibilantanshtirish.
- III. Yangimavzunio‘rganish.

Yangimavzunio‘rganishdanoldinguruhdagitalabalar niteng sonli 3taguruhga ajratiladi.

Birinchiguruhtabalari «O‘rtamaxsus, kasb-hunarta’limimarkaziboshlig‘i» maqominiolib, kelgusida «O‘rtamaxsus, kasb-hunarta’limi» faoliyatini rejalashtirishni o‘rganadilar.

SHubo‘yichama’ ruzatayyor laydilar va quyidagi jadvalni to‘ldiradilar:

Nr	Toshkentshahrining geografik vademiografik shartsharoitlarini vategishli sohadagi mutaxassislargabo ‘lganmahalliyehoji larini hisobga olgan holda O‘MKHT muassasalarini tashkiletish yuzasida tantakliflar ishabchiqish.	Ta’limmuassasasi niboshqarish bo‘yi cha ko‘rsatmalar	Iz o h
1 .			
2 .			
3 .			
4 .			

maqomigaegabo‘lib,
 kollejfaoliyatnikelgusidarivojlantirishmaqsadidarejagakiritilganishlarniumumlasht
 irib, ma’ruzatayyorlaydilarvaquyidagijadvalnito‘ldiradilar:

No	Iqtisodiyotyo‘nalishibo‘yichakasb-hunarkol-lejiningistiqbolishrejasiniishlabchi qish	Ta’limmuassasasiniboshqarishbo‘yi cha ko‘rsatmalar	Izo h
1.			
2.			

Uchinchiguruhtabalari «Iqtisodiyotakademiklitseydirektori» maqomigaegabo‘lib,
 akademiklitseyfaoliyatnikelgusidarejalashtirishnio‘rganadilarhamdama’ruzatayyor
 laydilarvaquyidagijadvalnito‘ldiradilar:

No	Iqtisodiyotyo‘nalishibo‘yichaakademiklitseyning istiqbolishrejasiniishlabchiqish	Ta’limmuassasasinibos hqarishbo‘yicha ko‘rsatmalar	Iz oh
1 .			
2 .			
3 .			
4 .			

«Rahbarlar» kelgusidabajarishimumkinbo‘lganishlarnirejalashtirganlaridanso‘ng,

ko‘rgazmaliq urollar asosidama’ ruzalarini bayon qiladilar. Guruhlaro ‘rtasida savol-javob, bahs va munozarao ‘tkaziladi.

IV.

Talabalar ningo ‘zlashtirgan bilimlarini nazorat qilish vareytin tizimi asosida boshlash

V. Mashg‘ulotniyakun lash.

VI. Uygavazi faberish.

Klaster tuzish ketma-ketligi

Katta varag’ qog’ozning o’rtasiga yoki sinf doskasiga yoxud yozish uchun foydalanish mumkin bo’lgan sathga «kalit» so’z yoki gap yoziladi;

Shu mavzuga tegishli deb hisoblangan va xayolga kelgan so’z va gaplar yoziladi

Fikrlar paydo bo’lganda va ularni yozganda fikrlar o’rtasida mumkin bo’lgan bog’lanishlarni belgilash;

Fikrlar tugamaguncha yoki vaqt tamom bo’lguncha xayolga kelgan barcha fikrlar yozilaveradi;

Keltirilgan so’z va fikrlar mazmuni va yaqinligiga qarab toifalarga ajratib chiqiladi.

GLOSSARIY

Aksiologiya - qadriyatlar to‘g‘risidagi falsafiy ta’limot, aksiologik qadriyatlar mohiyati.

Aksiologik yondashuv – insonparvarlik pedagogikasiga xos bo‘lgan xususiyat, bunda inson omiliga ijtimoiy qadriyat va jamiyat rivojlanishining pirovard maqsadi sifatida qaraladi. Aksiologik tafakkur o‘zaro aloqadagi ham o‘zaro harakatdagi dunyo konsepsiyasiga asoslanadi.

Anketalashtirish – anketa yordamida ijtimoiy, iqtisodiy, demografik, psixologik, pedagogik va boshqa tadqiqotlar uchun dastlabki materiallarni yig‘ish jarayoni.

Axborotli malaka – ta’lim-tarbiya masalalariga axborotlarni moslashtirish va talqin qilish malakasi.

Axloq - shaxsning jamiyatga va boshqa kishilarga nisbatan burchini belgilab beruvchi me’yorlar tizimi, ma’naviy xulq qoidalari, u ijtimoiy ong shakllaridan biri.

Boshqarish – tashkil etish, qaror qabul qilishga qaratilgan faoliyat, ob’ektni o‘z xizmat vazifasi doirasida nazorat qilish, tartibga solish, ishonchli axborotlar asosida tahlil qilish va yakun yasash.

Vazifa – maqsad va uni amalga oshirish bosqichlarining oydinlashtirilishi.

Davlat ta’lim standarti – uzlusiz ta’limning muayyan bosqichida shaxs (mutaxassis)ning tayyorgarlik darajasi va mazmuniga qo‘yiladigan minimum talablar.

Didaktika – ta’lim va o‘qitish nazariyasi hamda o‘qitish jarayonida tarbiyalash mazmunini ifodalovchi pedagogikaning tarkibiy qismi.

Izohlash, tushuntirish – og‘zaki izoh, yoritilishi lozim bo‘lgan turli materiallarni izohlash, isbotlash, tahlil qilish.

Ilmiy muammo – fan orqali hal qilinadigan asosiy ziddiyatlar.

Istiqlolni belgilash malakasi – ijtimoiy va bilish jarayonlarini rejalashtirish va boshqarish.

Kasbiy – pedagogik muloqot – pedagog va talabaning o‘zaro zich ijtimoiy-psixologik aloqasi tizimi bo‘lib, uning mazmuni axborotlar ayriboshlash, tarbiyaviy ta’sir o‘tkazish, kommunikativ vositalar yordamida o‘zaro munosabatlarini tashkil etish hisoblanadi.

Kasbiy tayyorgarlik – bo‘lajak mutaxassisning psixologik, psixofiziologik, jismoniy hamda ilmiy-nazariy va amaliy tayyorgarligi.

Kasbiy bilimdonlik – pedagogik faoliyat yuritish uchun zarur bo‘lgan nazariy va amaliy tayyorgarlik birligi.

Kuzatish – biror pedagogik hodisa bo‘yicha aniq faktik material olish maqsadini ko‘zlagan idrok etishning o‘ziga xos shakli.

Ko‘nikma – o‘rganish natijasida qo‘lga kiritilgan, beixtiyor, avtomatik tarzda bajariladigan harakat. Ko‘nikmalar biror harakatni nazoratsiz, avtomatik tarzda bajarish qobiliyatidir.

Laboratoriya ishi – asbob-uskunalar va boshqa texnik moslamalardan foydalangan holda talabalar bilan tajribalar o‘tkazish, biror hodisani maxsus jihozlar yordamida o‘rganish.

Ma’ruza – odatda oliy o‘quv yurtida biror fan mazmunini og‘zaki bayon qilishga asoslangan o‘quv jarayoni, metodi.

Malaka – shaxsning o‘zi egallagan bilimlari asosida ularning yangi sharoitdagi yangiliklar bilan birga, ma’lum bir faoliyatni samarali bajarish qobiliyatidir.

Mafkura - g‘oya va qarashlar tizimi.

Metod – 1) tabiiy va ijtimoiy hayot hodisalarini tadqiq qilish, bilish usuli; 2) harakat qilish usuli, tarzi.

Motiv – ma’lum ehtiyojlarni qondirish uchun asos bo‘ladigan kishining ichki faoliyat mazmuni.

Pedagogik jarayon – ta’lim masalalari, uning taraqqiyotini hal qilishga qaratilgan, maxsus tashkil etilgan pedagog va talabalarning maqsadli o‘zaro munosabatlari.

ХУЛОСА

Ma'rifatli va madaniyatli dunyonig ta'lim tajribasi shuni ko'rsatadiki, shaxsning intellektual salohiyati, dunyoqarashi, shuningdek, uningma'naviy-axloqiy qiyofasining shakllanishida u mansub bo'lgan muhithamda unda qaror topgan ijtimoiy munosabatlarning ahamiyati kattabo'ladi. Zero, shaxs mansub bo'lgan muhitda uning tafakkuri, ma'naviyaxloqiyqiyofasini shakllantirish uchun zarur bo'lgan obyektiv va subyektvomillar mavjud. Shaxs faoliyat olib borayotgan muhit doirasida oliy vao'rtta maxsus ta'lim muassasalarining ham alohida o'rni bor. O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim sohasida olib borilayotgan kadrlar tayyorlashbo'yicha islohotlar mamlakat iqtisodiyotini malakali mutaxassislar bilanta'minlashga imkon beradi. Mazkur masalaning dolzarbligini ta'kidlab, Prezidentimiz I.A.Karimov "O'zbekiston innovatsion rivojlanish turninghozirgi zamon modeliga o'tish uchun hamma zarur sharoitlarga ega", -degan edi. Bu model vujudga keltirilgan ilmiy-texnikaviy salohiyatdankeng va samarali foydalanishga, fundamental va amaliy fanning yutuqlarini, chuqur ilm talab qiladigan texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etishga, yuqori malakali, iqtidorli ilmiy kadrlar sonini ko'paytirishga asoslanadi. Bumamlakatimizning jahondagi iqtisodiyoti va sanoati rivojlangan davlatlarqatoriga kirib borishining zarur sharti va mustahkam poydevori bo'lib xizmatqiladi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mamlakatimiz iqtisodiy qudratiningoshib borishi jamiyatimiz ijtimoiy sohasining markaziy halqasi bo'lganta'lim-tarbiya tizimida ham tub islohotlarga olib keldi. O'quvchi vatalaba yoshlar ta'lim-tarbiyasini takomillashtirish, ularga berilayotganta'lim mazmunini kengaytirish, chuqurlashtirish va boyitish hamda ta'limuzluksizligini ta'minlab berish uchun yangidan-yangi qonunlar va hujjalarniqabul qilinmoqda, ZPT yaratilmoqda. Zamonaviy PT fan asoslari bo'yichatalabalarning bilish faoliyatini maqsadga muvofiq tarzda tashkil etish va amalga oshirishni ko'zda tutadi.

Yangicha yondashuv, yangicha fikrlesh asosida o'qitish jarayonidabilim oluvchilarining o'quv-biluv faoliyatining samarali shakl va uslublarinjoriy etish, ularning mustaqil ishlarini samarali tashkil qilish kerak. O'quvtarbiyjaryonlarini

ilmiy va metodik jihatdan mukammal tashkil etishmuvaqqiyatlar garovidir. Bunda barcha turdag'i mashg'ulotlar va mustaqil topshiriqlar talabalarni o'ylashga, ijodiy mehnat qilishga, har tomonlamafigr yuritishga, berilgan topshiriqlarni o'z hayotiy tajribalariga asoslanib haletishga o'rgatadi. Mashhur ingliz adibi J.Bernard Shou topib aytganidek, "Bilimga eltuvchi yagona yo'l, bu – faoliyatdir." Ana shunday faoliyatningo'quvchi va o'qituvchi mehnati ko'rinishidagi turlari omixtalashganidakutilganidan ziyodaroq natijaga erishish mumkin bo'ladi.

O'qitishning assosiy tashkiliy shakli bo'lgan dars va darsdan tashqariishlar, ular qanday ko'rinishda (an'anaviy yoki noan'anaviy darslar, sinfdan va maktabdan tashqari o'quv-tarbiya tadbirlari, ma'ruza yokiamaliy mashg'ulotlar) tashkil etilishidan qat'i nazar, ilmiy-nazariy, ilmiy-metodikva ma'rifiy-ma'naviy jihatdan to'laqonli bajarilganidagina yuksakpedagogik samarani berishi mumkin. Bunda albatta, bilim oluvchilar ning yosh va fiziologik xususiyatlari, qiziqishi, bilim saviyasi, fikr yuritish doirasihisobga olingan holda tashkil qilinadigan mashg'ulotlar ko'zda tutiladi.

Buning uchun esa ta'lim va tarbiya beruvchining mukammallik darajasidagi pedagogik mahorati va kasbiy salohiyati talab qilinadi. O't-dalali almashlabekishni dehqonchilik madaniyatiga dunyo amaliyotida birinchi bo'lib tavsiyaetgan taniqli tuproqshunos olim R.Vilyamsning "Yomon yer yo'q, balki undan hosil undirish yo'lini bilmaydigan uquvsiz dehqonlar bor", degan purhikmat iborasiga pedagogik o'zgarish kiritib aytadigan bo'lsak, "Yomono'quvchi (bilim oluvchi) yo'q, balki unga o'qish-o'rganishning maqbulyo'lini ko'rsata olmaydigan noshud o'qituvchi (pedagog, tarbiyachi) larginabor". Kuchli bilim, kasbiy metodika va oddiy insoniy fazilatlardaniborat uchta xususiyat birlashib o'qitish jarayonining pirovard natijasini belgilaydi. Bilimsizda metodik mahorat bo'lishiga ishonib bo'lmanidek, bularning har ikkisiga ega bo'la turib, odamiylikdan bexabar shaxsning hamo'qituvchiligidan ne foyda? PT va pedagogik mahorat ham yuqorida tilgaolning uchlikning tugalligisiz sxolastika botqog'iga botib turaveradi. Ta'lim va tarbiyaning sifat va samaradorligi juda ko'p omillargabog'liq bo'lganligi uchun

ham bu borada yagona va qudratli tavsiya yokiyo‘l-yo‘riq berib bo‘lmaydi. Hattoki, zamonaviy pedagogik yoki axborat195kommunikatsiya texnologiyalaridan ham foydalana bilishning o‘ziga xosva o‘ziga mos mezonlari mavjudligini unutmaslik kerak. Noan’anaviylik,innovatsiya yoki interfaollik bayrog‘ini baland ko‘taruvchilar hamo‘qitishning ming (balki million) yillik an’ana va tajribalari, to‘planganulkan tajribaviy zaxirasini inkor etmasliklari lozim. Eski va yangining o‘zaromunosabati, bazis va ustqurmaning mutanosibligi, an’ana va tashabbusningkelishuvchanlik tamoyillarini unutmaslik kerak.O‘qituvchi (pedagog)ning mehnatiga faqat uning tasarrufidagishaxslarning uquv, ko‘nikma, malaka va bilim sifatiga qarab baho berilishilozim. Ha, aynan bilim sifatiga (bilim darajasi ham emas, qo‘yilgan reytingballari ham emas, o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari ham emas!) qarab baholashdilona ish bo‘ladi.

Oliy o‘quv yurtlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ZPTbilan uyg‘unlashgan holda qo‘llash, bo‘lajak mutaxassis kadrlarning kasbiytayyorgarlik sifatini yaxshilashga xizmat qiladi, o‘quv mashg‘ulotlariningsamaradorligi va o‘qituvchi (pedagog)lar mehnatining foydali ishkoeffitsiyentini oshiradi.Boshqacha aytganda, bugungi kunda uzlucksiz ta’lim tizimida o‘qitishsamaradorligini oshirishning muhim sharti – ta’lim jarayoniga tizimliyondashuv va rang-barang pedagogik faoliyatdan iborat xizmat ko‘rsatishsanaladi.Ayni davrda, zamonaviy PT – tizimli yondashuvlar asosida o‘qitishning shakllarini qulaylashtirish, uning natijasini kafolatlash va obyektiv baholash uchun zarur bo‘lgan inson salohiyati hamda texnikvositalarning o‘zaro hamkorligini namoyish qiladi. Ta’lim maqsadlarini oydinlashtirish, o‘qitish va o‘zlashtirish jarayonlarida qo‘llaniladiganusul, metod va vositalarlarni xilma-xillash, ta’lim va tarbiya jarayonlarimazmunini chuqurlashtirish – bular hammasi ta’lim muassasalari faoliyatinitakomillashtirish demakdir. Vaholanki, takomillashtirishning chegarasi, ya’ni oixiri yo‘q, deyiladi. Shunday bo‘lgach, PT ham, pedagogik mahorat hamsarhadsiz tushunchalardir. Bu borada qancha ko‘p izlanilsa va

qanchaliktashabbuskorlik bo‘lsa – shunchalik kamdek tuyulaveradi. O‘qitishning engoddiy va bosh haqiqati ham ana shundadir.

FOYDALANILGANADABIYOTLAR

1. O'zb Res Prizidentining 2017-yil 7-fevraldag'i Xarakatlar strategiyasi bo'yicha qarori.
- 2.«Ta'limento'g'risida»giQonun, Toshkent, 1997 y.
3. I.A.Karimov «O'zbekistonXXIasrgaintilmoxda». T. O'zbekiston, 1999.
- 4.I.A. Karimov«Asosiyvazifamiz–
vatanimiztaraqqiyotivaxalqimizfarovonliginiyanadayuksaltirishdir»,
(Yilyakunlarima'ruzasidan) «O'zbekiston» nashriyoti, Toshkent, 2010y.
- 5.Q.Olimov, O.Abduquodusov, L.Uzoqova, M.Ahmedjonov
«Kasbta'limiuslubiyati». Toshkent, Iqtisod-moliya 2006 yil.
- 6.Z.K.Ismoilova «Pedagogika». Toshkent, «Moliya» 2008 yil.
- 7.O'zbekston Respublikasi Konstitutsiyasi – T O;zbekiston 1992.

Internet saytlar

1. office@suvmash.uz ; www. suvmash.uz
2. [www.arxiv.uz](#)
3. www. tdpu. uz
4. www. pedagog. uz
5. www. Ziyonet. Uz
6. [www.lex.uz;](#)
7. [www.bilim.uz;](#)
8. www. edu. uz